

при виборі стратегії, припускаючи, що ефект кривої досвіду є достатньо сильним чинником, що дає тотальні конкурентні переваги (існує значно більше джерел конкурентних переваг, чим тільки крива досвіду).

Висновки. До чинників, що використовуються для оцінки сили/конкурентної позиції, відносяться: частка ринку, відносний рівень витрат, можливість перевершити конкурентів за якістю товару, знання споживачів і ринків, адекватність технологічних ноу-хау, наявність бажаних головних достоїнств, рівень менеджменту і рівень прибутковості щодо конкурентів. Аналітикиві необхідно зробити вибір: оцінювати кожен господарський підрозділ або на основі однакових чинників (що підсилює основу міжгалузевого порівняння), або на основі найбільш значущих чинників для його галузі (що дозволяє зробити об'єктивніший вивід про конкурентні позиції). Оцінка сили/позиції в конкуренції кожного підрозділу визначає, його положення по горизонталі матриці: саме, чи добилося воно сильної, середньої або слабкої позиції.

Література

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф / Пер. с англ.; под ред. Л.И. Ивенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Артамонов С.Ю. Об исследовании преимуществ вертикальной интеграции в нефтегазовом бизнесе в рамках решения двойственных задач типа “риск–результат” // Глобализация и современный менеджмент. Тезисы докл. на 23 междунар. симпозиуме 20–21 июня 2002 г., г. Москва. – М.: МИПК РЭА, 2002.
3. Балацкий Е. Отраслевые закономерности рыночной трансформации российской экономики / Е. Балацкий, А. Потапова // МЭМО. – 2000. – № 6.
4. Бирман В. Диверсификация производства как фактор финансовой устойчивости агропредприятий / В. Бирман, И. Бурейко // Экономист–2003. – № 5. – С. 76–83.
5. Виленский П.Л. Оценка эффективности инвестиционных проектов / П.Л. Виленский, В.Н. Лившиц, С.А. Смоляк. – М., Дело, 2004. – 888 с.
6. Орехов С.А. Диверсифицированные корпоративные объединения: проблемы статистического анализа. – М.: Буквица, 2000. – 120 с.
7. Портер М. Конкуренция. Учебное пособие / Пер. с англ. – М.: Вильямс, 2000. – 495 с.
8. Яновский Л.П. Методологические подходы к определению показателей диверсификации и концентрации производства / Л.П. Яновский, Т.А. Евглевская // Современная аграрная экономика: проблемы и решения: Сб. науч. тр. Ч. 1. – Воронеж: ФГОУ ВПО ВГАУ, 2006. – С. 165–170.
9. Berle A. Power without property: a new development in American political economy. – New York, N.Y.: Harcourt, Brace & World, 1959.
10. Imbs, Jean and Romain Wacziarg. Stages of Diversification // American Economic Review, 93(1), March 2003, p. 63–86.
11. Pepall L., Richards D., Norman G. Industrial Organization: Contemporary Theory and Practice. 2d. ed. South–Western. 2002.

УДК 336.22:344(477)

Т. В. ГОЛОВАЧ, А. Б. ГРУШЕВИЦЬКА, В. В. ШВИД

Хмельницький національний університет

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК КРИТЕРІЙ РИЗИКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розглянута структура систем оподаткування розвинутих країн світу, проаналізований рейтинг найбільш комфортних для бізнесу податкових систем, визначені критерії, за якими оцінюється міра ризику господарської діяльності при оподаткуванні.

The article considers structures of the tax systems in the developed countries, analyzes a rating of the most favourable tax systems for business, and defines criteria of risk measure of business under taxation.

Основним інструментом державного регулювання є податкова політика та фінансовий вплив на підприємництво. Завдяки цьому впливу держави досягають поставленої мети по забезпеченню економічного зросту, провадженню ефективної цінової політики, зайнятості населення країни, створенню системи соціального захисту менш захищених верств населення, створенню рівноваги у зовнішньоекономічній діяльності тощо. І при цьому збалансування взаємовідносин – це й є головне завдання в економічній політиці будь-якої держави. У світовій практиці ведення народного господарства проблема застосування податків є однією з найбільш складних і суперечливих.

Системи оподаткування в різних країнах світу відрізняються одна від одної за структурою, набором податків, зборів та обов'язкових платежів, методами їх стягнення, податковими ставками (нормативами), фіскальними повноваженнями органів різних рівнів влади, податковою базою та податковими пільгами. Це закономірно, оскільки податкові системи формувалися та формуються сьогодні під впливом різних економічних, політичних і соціальних факторів.

Для більшості країн сьогодні властиве помірне оподаткування. І це є результатом проведення такої податкової політики, пріоритет якої полягає в досягненні мети створення стабільного економічного зростання, сприятливого податкового клімату для розвитку господарської діяльності та ефективного вирішення соціальних проблем в державі. Разом з тим питома вага податків, зборів та обов'язкових платежів у ВВП багатьох країн є досить суттєвою. Так, частка зазначених платежів у таких європейських країнах, як Італія, Австрія, Франція, Бельгія, Норвегія, Фінляндія, Нідерланди, Люксембург, Швеція, Данія становить від 40 до 50 %. Як свідчить світова практика, податкові вилучення в розмірі 30–40 % доходів платника – це той поріг, при перевищенні якого починається процес скорочення його збережень та інвестицій в економіку. Якщо ж ставки (нормативи) податків і їх кількість досягають такого рівня, що зобов'язує платників сплачувати більше 40 % своїх доходів, то це повністю ліквідує стимули до господарської діяльності та розширення виробництва.

Сучасні податкові систем розвинених країн світу розрізняються за структурою розподілу податкових платежів на прямі та непрямі. Так, наприклад, в США, Японії, Великобританії, Канаді переважають прямі, а у Франції, Німеччині – непрямі податки.

Фактори, що визначають співвідношення прямих і непрямих податків: життєвий рівень населення країни; рівень його культури, існуючі традиції в оподаткуванні; механізм стягнення податків, зборів та обов'язкових платежів; властивості системи оподаткування мінімізувати ухилення від сплати податків.

Прямі податки ставлять рівень оподаткування в пряму залежність від рівня доходів платника. Ці податки вважаються найбільш справедливими. Пряме оподаткування дозволяє перекласти основний податковий тягар на багаті верстви населення. Тим не менше непряме оподаткування широко застосовується в багатьох системах оподаткування розвинених країн світу. Їх значна роль викликана високою фіскальною ефективністю та можливістю забезпечення рівномірності надходження платежів до бюджету.

Однією з найважливіших причин розвитку непрямого оподаткування в країнах-членах Європейського Союзу, поряд з історичними традиціями в стягненні податків, є політика уніфікації систем оподаткування цих країн. Результатом такої політики в країнах ЄС стало наближення методів стягнення непрямих податків. У той же час в галузі прямого оподаткування цим країнам надається більша самостійність.

Важливою особливістю систем оподаткування розвинених країн світу є структура прямих податків. Вона відображає залежність співвідношення податку на доходи корпорацій та податку на доходи фізичних осіб від структури національного доходу. В таких країнах, як США, Великобританія, Франція, Італія, Канада, Японія, частка оподаткування доходів фізичних осіб в податкових надходженнях перевищує частку податку на доходи корпорацій.

Системи податків у розвинених країнах включають в себе федеральні або загальнодержавні податки, податки регіонів та місцеві податки. Ступінь оподаткування в Європі вище, ніж в Північній Америці. Так, питома вага обов'язкових платежів по відношенню до ВВП в США становить близько 30 %, Канаді – 34 %, Німеччині – 38 %, Франції, Бельгії, Нідерландах, Швеції – більше 40 %.

Всесвітній банк, Міжнародна фінансова корпорація і аудиторська компанія Price Waterhouse Coopers склали рейтинг найбільш комфортних для бізнесу податкових систем (щодо простоти сплати податків) у 2009 році. Рейтинг складений на підставі кількості податків, часу, потрібного на їх сплату та їх вартості, вираженою повною ставкою. Останній індикатор є сумою ставок (незалежно від бази оподаткування) таких видів податків: на прибуток, соціальні, на власність, із обороту та інші, такі як муніципальний і податок на паливно-мастильні матеріали. Дослідники підкреслюють, що при оцінці податкової системи потрібно приділяти увагу всій сукупності податків, а не лише податку на дохід корпорації. В середньому цей податок складає 36 % повної податкової ставки, а на його сплату потрібно лише 26 % часу, витраченого на адміністрування всіх податків.

Головна проблема податкових законів – їх складність і заплутаність, вважають автори. Найзаплутаніше законодавство у Великобританії. Її кодекс податкових правил складається з 8300 сторінок, причому половина з них прийнята за останнє десятиліття. Більше за обсягом податковий кодекс лише в Індії (9000 сторінок), в Росії – всього 700 сторінок. Зате в Британії найнижчий податковий тягар (35,5 % прибутку) серед розвинених країн. У Білорусії компанії зобов'язані заплатити 125 платежів. На їх сплату потрібно 1188 годин в рік. А Афганістан навіть наявність всього двох податків (36,6 % прибутку) не рятує від 275 годин на рік на їх оформлення. У Гонконгу бізнесменам вистачає 80 годин на сплату всього чотирьох податків (29 % прибутку).

Лідером за рейтингом виявилися Мальдіви. На островах, де найбільшу роль в економіці грає третинний сектор (сфера послуг, головним чином туристичних), потрібно платити всього лише один податок у розмірі 9,1 %, витративши на це менше години.

До першої десятки рейтингу також увійшли Катар, Гонконг, ОАЕ, Сінгапур, Ірландія, Саудівська Аравія, Оман і Кірібаті. В той же час, найбільші складнощі із сплатою податків виникають у жителів Білорусі. Ця країна виявилася на останньому, 183-му місці в списку. Фірми, що працюють там, платять загалом 107 різних податків, що займає в середньому 900 годин щорік. У Україні ситуація не на багато краще: наша країна зайняла 181 місце в списку, випередивши Венесуелу. Українські підприємці повинні заплатити в середньому 147 податків, що займає в середньому 736 годин за рік. У десятку гірших країн по простоті сплати податків увійшли також Ямайка, Мавританія, Гамбія, Болівія, Узбекистан, Центральна африканська республіка і Конго.

Росія зайняла 103 місце в рейтингу 2009 року, проте вона лідирує по простоті сплати податків серед країн БРІК. Російські компанії платять 11 податків, що займає у них в середньому 320 годин в рік.

Про витратність обслуговування податкових процедур в Україні раніше говорили експерти Міжнародної фінансової корпорації, провівши дослідження "Вартість дотримання податкового законодавства в Україні". За

їх даними, на адміністрування податків український бізнес щорік витрачає більше 4 млрд грн, бухгалтерові середнього українського підприємства доводиться витратити на сплату податків більше 33 робочих тижнів в рік, а працевластуваним на оплату цього процесу – 14,9 тис. грн.

В Україні розроблено низку критеріїв, за якими оцінюється міра ризику господарської діяльності, і періодичності проведення планових заходів, які здійснюються органами державної податкової служби.

Згідно цього платників податків в Україні ділять на 3 категорії: з високою мірою ризику несплати податків; середньою мірою ризику; низькою мірою ризику.

До суб'єктів господарювання з високою мірою ризику відносяться шість критеріїв, що характеризують бізнес-структури:

1) фінансово-значимі, в яких рівень податкової віддачі менше 1 % і менше середнього рівня податкової віддачі по галузі, за наявності інших критеріїв. До фінансово-значимих суб'єктів відносяться підприємства, що мають річну величину валового доходу більше 50 млн грн (такі підприємства цілком можна віднести до підприємств якщо ще не великого, то, в усякому разі, середнього бізнесу), а також фізичні особи-підприємці (ФОП) з річним доходом понад 500 тис. грн, тобто ті ФОП, які не мають права застосовувати спрощену систему оподаткування;

2) відносно яких в податковій міліції, органах державної влади і третіх осіб є інформація про ухилення від сплати податків і зборів, а також суб'єкти з непогашеним податковим боргом. На практиці це може означати, що до суб'єктів з високою мірою ризику можна буде віднести будь-якого фінансово-значимого суб'єкта;

3) відносно яких є інформація про участь у відмиванні доходів, отриманих злочинним шляхом;

4) відносно яких в правоохоронних органах, підрозділах податкової міліції, юридичних підрозділів органів державної податкової служби є інформація про їх взаємини з суб'єктами господарювання, державна реєстрація яких скасована в судовому порядку, відносно яких збуджена кримінальна справа, заведена оперативно-розшукова справа;

5) адреси реєстрації яких збігаються з адресою масової реєстрації платників податків;

6) відносно яких є інформація про їх участь в схемах мінімізації і ухилення від сплати податків.

Суб'єкти з середньою мірою ризику характеризуються трьома критеріями :

1) вони не відносяться до фінансово-значимих, але податкова віддача у них перевищує 1 % і дорівнює середній податковій віддачі в галузі, в якій вони здійснюють свою господарську діяльність;

2) порушують терміни подачі податкової звітності;

3) мають виявлені під час камеральних перевірок помилки, протиріччя і недостовірні дані в податкових деклараціях, звітах, поданих платником податків.

Суб'єктам з незначною мірою ризику характеризуються чотирма критеріями:

1) що мають податкову віддачу більше середньою по галузі;

2) що не порушують термінів подачі податкової звітності;

3) що своєчасно і в повному об'ємі сплачують податки і збори до бюджетів і цільові фонди, тобто що не мають податкової заборгованості;

4) що мають хоч би один критерій, який вказує на порушення податкового законодавства.

До третьої категорії можуть потрапити не лише малі підприємства і фізичні особи-платники єдиного податку, але і фінансово-значимі підприємства. Головне, щоб податкова віддача була відповідною, звітність подавалася вчасно і без помилок і не було зв'язків з фіктивними фірмами.

Вирішальне значення для віднесення суб'єкта до тієї або іншої міри ризику є рівень податкової віддачі. Рівень податкової віддачі встановлюється для:

а) податку на прибуток – відношенням суми нарахованого податку до валового доходу;

б) ПДВ – відношенням суми нарахованого податку до об'єму поставок;

в) податку з доходів фізичних осіб (ПДФО) – відношенням середньомісячної суми, нарахованого ПДФО до середньомісячного валового доходу, отриманого від здійснення господарської діяльності за період з початку року до останнього звітного періоду.

Середні значення податкової віддачі по великих платниках податків в розрізі галузей (рейтинг за березень 2010 року) наведено у таблиці 1. Але податкова віддача не єдиним критерієм, за яким визначаються ризики господарської діяльності. Проект постанови КМУ встановлює 17 критеріїв, по яких оцінюється міра ризику господарської діяльності для юридичних осіб оподаткування, які не відносяться до фінансових установ:

– неадекватність рівня підвищення сплати податків податковому рівню зростання валового доходу;

– неадекватність сплати податків рівню сплати податків по галузі, або рівень податкового навантаження менше 1%, якщо середній рівень по галузі більше 1 %;

– наявність інформації підрозділів по боротьбі з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, надходження узагальненої інформації від Держфінмоніторингу України;

– наявність інформації правоохоронних органів, підрозділів податкової міліції, юридичних підрозділів органів податкової служби відносно взаємодії з суб'єктами господарювання, реєстрація яких в судовому порядку скасована;

– адреса суб'єктів господарювання збігається з адресою масової реєстрації платників податків;

– суб'єкти господарювання відносно, яких є інформація про участь в схемах мінімізації або ухилення від сплати податків і відтоку валютних засобів за кордон;

– заявлені для відшкодування суми ПДВ за попередній рік перевищують 1,2 млн грн;

Інформація про середньогалузеву податкову віддачу по великих платниках податків в Україні

Галузь	Середньогалузева податкова віддача з:	
	ПДВ (грудень–лютий)	податку на прибуток (декларації за 2009 р.)
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	2,99	1,29
Видобування кам'яного вугілля, лігніту (бурого вугілля) і торфу	6,11	1,51
Видобування нафти	10,60	7,09
Видобування природного газу	11,94	4,20
Інші галузі добувної промисловості	4,14	3,83
Харчова промисловість	3,61	0,89
Легка промисловість	2,26	0,14
Хімічне виробництво	7,30	1,92
Металургійне виробництво	3,48	0,76
Машинобудування	9,58	1,62
Інші галузі промисловості	3,89	1,34
Виробництво та розподілення електроенергії	4,05	2,19
Виробництво та розподілення газу	2,17	0,61
Збір, очищення та розподілення води	8,00	1,68
Будівництво	5,47	1,11
Торгівля автомобілями	6,67	3,59
Роздрібна торгівля паливом	1,57	1,26
Оптова торгівля і посередництво у торгівлі	3,03	0,92
Діяльність готелів та ресторанів	6,40	1,22
Діяльність транспорту	9,07	3,82
Пошта та кур'єрська діяльність	13,57	0,67
Діяльність зв'язку	5,89	7,43
Грошове та фінансове посередництво	17,05	1,93
Страховання	17,05	6,59
Операції з нерухомим майном	4,85	0,21
Діяльність у сфері інформатизації	6,91	2,62
Дослідження та розробки	11,36	2,59
Діяльність у сфері права, бухгалтерського обліку, інжинірингу, Державне управління	11,01	1,85
Освіта	12,28	0,02
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3,94	1,03
Діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг	12,63	0,34
Надання індивідуальних послуг	8,88	0,21

– одноразове декларування суми ПДВ для відшкодування в значних розмірах (понад 100 тис. грн);
– декларування негативного значення прибутку оподаткування;
– сума сумнівної (безнадійною) заборгованості перевищує 10 % скоректованих валових витрат;
– сума інших витрат перевищує 10 % скоректованої величини валових витрат;
– перевищення об'ємів операцій із неплатниками податку на прибуток 10 % сум скоректованих валових витрат;
– перевищення відшкодованих з бюджету сум ПДВ суми нарахування податку на прибуток;
– перевищення об'ємів податкових пільг по податку на прибуток значення 1 млн грн;
– здійснення експортних операцій товарів, невідповідних основному виду діяльності підприємства;
– проведення зовнішньоекономічних операцій через нерезидентів, зареєстрованих в офшорних зонах;
– знаходження при камеральних перевірках помилок, невірогідності даних в податкових деклараціях, звітах, наданих платником податку.

Виділяють також критерії, по яких оцінюється міра ризику господарської діяльності фізичних осіб оподаткування:

- валовий прибуток за попередній рік і за звітний рік більше 10 млн грн;
- наявність декількох стаціонарних об'єктів торгівлі або пунктів надання послуг при декларуванні доходів з нульовим значенням або сплата незначних сум податків;
- надання декларації про отримані доходи з нульовим значенням;
- декларування негативного значення суми податкових зобов'язань по ПДВ;
- ведення господарської діяльності з використанням найманої праці більше 10 чоловік;
- ведення діяльності на ринку паливно-мастильних матеріалів;
- здійснення операцій з цінними паперами.
- заробітна плата нижче мінімальної;

– зниження податкових зобов'язань при загальному збільшенні валового доходу порівняно з попереднім звітним податковим періодом на 30 %.

Непомірний же податковий тягар змушує суб'єктів підприємницької діяльності України приховувати від податкових органів здійснення комерційних операцій або іншими шляхами ухилятися від сплати податків. Злочинність в сфері оподаткування виділяється високим рівнем професіоналізму, тісними міжрегіональними та міжнародними зв'язками, високою оплатою учасників злочинних груп, поєднанням легальної діяльності з нелегальною. Досконала технічна оснащеність злочинних елементів та участь в злочинних угрупованнях корумпованих представників правоохоронних органів і різних рівнів влади ще більше ускладнює можливість успішного протистояння податкових органів злочинним посяганням. Слід відзначити, що правопорушення у сфері оподаткування охоплюють всі види фінансово-господарської діяльності і характерні не тільки для комерційних, але і для державних підприємств. Причини правопорушень можна поділити на три групи: організаційно-управлінські; нормативно-правові; соціально-економічні.

До причин організаційно-управлінського характеру відносяться:

- незадовільна організація бухгалтерського обліку та звітності на підприємствах, установах, організаціях;
- некомпетентність органів і посадових осіб, що здійснюють організаційно-управлінські функції в сфері економіки, на всіх рівнях влади.
- відсутність органу, що здійснює контроль за відповідністю даних звіту фактичному стану фінансово-господарської діяльності підприємства, організації, установи;
- незадовільний стан організації перевірок господарської діяльності;
- розрахунки через 3-х осіб або методом взаємозаліку;
- можливість створення фіктивних підприємств через недосконалий порядок реєстрації і перевірки суб'єктів підприємницької діяльності;

До причин нормативно-правового характеру відносять:

- законодавчу неврегульованість багатьох питань здійснення комерційної діяльності (наприклад комерційних банків);
- численні зміни в законодавстві, що становлять труднощі не тільки для контролюючих органів, але, перш за все, для платників податків;
- суттєві зміни в системі і структурі звітності, що ускладнює процедуру сплати та контролю за сплатою податків;
- відсутність законодавчої бази щодо контролю за деякими відрахуваннями до позабюджетних фондів;
- відсутність чіткої визначеності щодо відповідальності за порушення законодавства про оподаткування, зокрема, відповідальності засновників підприємств та посадових осіб органів реєстрації за фальсифікацію даних і реєстрацію фіктивних структур; відповідальності банків, які мають справу з фіктивними підприємствами та за невиконання розпоряджень податкових органів про зупинення операцій по рахунках фіктивних фірм.

До причин соціально-економічного характеру відносять:

- розбалансованість банківської системи і відсутність механізмів належної взаємодії банківських органів з правоохоронними органами;
- розлад господарських зв'язків між підприємствами;
- кризовий стан по розрахунках з заборгованістю по заробітній платні, пенсіях та інших виплатах;
- відсутність ефективного механізму ціноутворення;
- втрату історичних традицій, моральних і етичних норм, в основі яких – повага до приватної власності, кодексу підприємницької і робочої честі і т.п.

Серед інших причин, які сприяють підвищенню кількості правопорушень у сфері оподаткування та ускладнюють їх виявлення, в першу чергу, слід назвати надто велику кількість видів податків. Порівняно з країнами СНД, в Україні їх – найбільше. Наступним важливим фактором, що спонукає платників ухилятися від сплати податків, є високі ставки податків. Якщо зробити порівняльний аналіз ставок ПДВ в різних країнах, то отримаємо такі дані: у Німеччині основна ставка ПДВ становить 14 %, діє також пільгова – 7 %; у Франції основна – 18,6 %, знижена – 5,5 %; в Італії основна – 9 %, а пільгова 4 % і 0 %, є ще дві підвищених – 19 і 38 %. А в Україні, застосовується досить висока ставка ПДВ (20 %) майже в усіх операціях і це за умов, коли до витрат виробництва включаються нарахування (податки) із заробітної плати, відрахування в органи соціального страхування та пенсійного забезпечення, а також до Фонду щодо здійснення заходів по ліквідації наслідків катастрофи на ЧАЕС та соціального захисту населення, Фонду зайнятості та комунальний податок, що призводить до подвійного оподаткування заробітної плати, та збільшення суми ПДВ.

В інших країнах світу, ставки ПДВ диференціюються залежно від суб'єкту та виду підприємницької діяльності. В Україні ж вони орієнтовані на підприємства, що займаються торговельно-закупочною діяльністю, а специфіка інших підприємств, товарообіг яких значно нижчий, не враховується. Нерівне становище суб'єктів підприємницької діяльності призводить до того, що деякі з них просто неспроможні сплачувати занадто високі для них ставки податків. Таке положення породжує вигідність несплати податку.

На сьогодні розмір фінансових санкцій за приховування або зниження прибутку для оподаткування становить 30 % суми до нарахованого податку. Облікова ж ставка НБУ значно перевищує діючий нині розмір фінансових санкцій. Таким чином, платник більше зацікавлений в свідомому порушенні норм чинного законодавства, ніж у залученні кредитних ресурсів для погашення податкової заборгованості.

На нашу думку удосконалення податкової політики має сприяти суттєвому зростанню попиту підприємств на інвестиційні товари і на цій основі – розширенню їх виробництва. Щоб забезпечити стимулюючу роль податкової політики і покращити інвестиційний клімат в Україні необхідно:

- розробити комплекс заходів, в тому числі податкових, які забезпечували б активізацію інвестиційної діяльності комерційних банків;
- активізувати приватизаційні процеси з чітким визначенням і гарантуванням прав власності;
- демонополізувати економіку, що змусить підприємства реагувати на зростання сукупного попиту не підвищенням цін, а розширенням виробництва;
- стабілізувати інфляційні процеси, що посилять привабливість інвестицій;
- стабілізувати політичну і правову ситуацію, що сприятиме посиленню впевненості інвесторів.

Держава повинна дати шанс платникам податків запобігати податковим конфліктам і надати умови для цивілізованого податкового планування. Заходи, використовувані державою в боротьбі з недобросовісними платниками податків, не повинні відбиватися на добросовісних.

Література

1. Наказ ДПАУ № 201 “Про затвердження нової редакції Методичних рекомендацій по складанню плану-графіку проведення планових виїзних перевірок суб’єктів господарювання” від 28.03.2008 р.
2. Наказ ДПАУ № 210 “Завдання по середньогалузевому рівню податкової віддачі за підсумками декларування податку на прибуток у I кварталі 2008 року” від 3.04.2008 р. // <http://organizations.finance.ua/ru/info/~974>
3. Податкову систему України оцінили по гідності // <http://biz.citata.ua/ru/?print>
4. П’ять найзручніших податкових систем // <http://news.finance.ua/ru/orgsrc/~2/0/974/118281>
5. http://www.consult.kharkov.ua/?page=useful_show&useful_id=483

УДК 339.137.2:334.716

О. П. ГОРЛОВА

Одеський державний економічний університет

СТРАТЕГІЧНА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З КОРОТКИМ ВИРОБНИЧИМ ЦИКЛОМ

У статті розглядаються методологічні аспекти аналізу стратегічної конкурентоспроможності підприємства. На основі критичного аналізу публікацій останніх років показано, що цей аналіз не може бути проведений на підставі універсальних методів, без урахування галузевих і ринкових особливостей. Запропоновано підхід до аналізу та визначення стратегічної конкурентоспроможності підприємства на основі виділення та комплексної оцінки потужності і потенціалу різних джерел конкурентних переваг.

The paper discusses some methodological aspects of strategic analysis of competitive advantages and entire competitiveness of a firm. A universal approach to build up and maintain such advantages describes as insufficient since it does not allow properly adapting a company to particularities of a given branch. A more precise approach is proposed that includes a definition and evaluation of power and potential of sources of competitiveness of different origin.

Постановка проблеми. Однією з головних рис сучасного зовнішнього середовища підприємства є стрімкі зміни, що підвищують роль і водночас ускладнюють завдання створення, підтримки та стратегічного аналізу конкурентоспроможності підприємства. У відповідь на ці стрімкі зміни спостерігається стійка тенденція до скорочення тривалості виробничого циклу. Короткий виробничий цикл дозволяє підприємству швидше адаптуватися до постійних змін зовнішнього середовища. На перший погляд, це повинно сприяти підвищенню конкурентоспроможності такого підприємства. Але, з іншої точки зору, продукція з коротким виробничим циклом може мати довгий, навіть дуже довгий життєвий цикл, скорочення якого проблематично або неможливо. Труднощі із скороченням життєвого циклу продукції як правило пов’язані з дуже низькою ймовірністю появи інновацій в товарній категорії чи галузі. Це означає необхідність відмови від універсального підходу до визначення чинників стратегічної конкурентоспроможності підприємств, який панує в публікаціях за даною тематикою, і визначення методичних основ стратегічної оцінки конкурентоспроможності для підприємств, які виготовляють продукцію з коротким виробничим циклом та довгим життєвим циклом.

Аналіз останніх публікацій. Багато публікацій в Україні та за її межами присвячено проблемам взаємозв’язку та взаємодії конкурентоспроможності підприємства, його стратегії, інноваційної діяльності та управління якістю. Протягом останніх десяти років склались певні підходи до визначення та формування конкурентоспроможності підприємств, які різною мірою враховують вказані взаємозв’язки. Проте, на жаль, в багатьох випадках теоретичні концепції конкурентоспроможності дають можливість проаналізувати минулу історію підприємства, але не здатні визначити оптимальну стратегію на майбутнє. З даної позиції значна кількість